

Handelingsplannen bij werkhoudingsproblemen

Overheersend gevoel bij de leerling: blij (of nog niet vast te stellen)			
Plan 1: blij en extravert		Plan 2: blij en introvert	
typologie van de werkhouding - geen innerlijke werkhouding, er is meer sprake van onkunde dan onwil - kent het begrip 'plichten' (nog) niet - werkhouding zeer goed, maar niet leeftijdsadequaat, als iets hem boeit - werkhouding vluchtig als iets hem niet boeit - weinig doorzettingsvermogen - verbetert zijn fouten zonder dat het effect heeft op de volgende prestaties - korte hevige gevoelens als iets niet lukt, maar ook als iets wel lukt - loopt gemakkelijk van tafel, maar gaat dan ook weer gemakkelijk aan het werk	uitwerking van plan • basiswoord: opvoeden - werken met een beloningssysteem - werken met een kookwekker of timer - zeker bij jonge leerlingen: de taak voordoen - bij de leerling blijven staan als hij gaat beginnen - werken met pictogrammen - niet alleen de prestatie belonen, maar ook de duur en/of de intensiteit van werken - vooral wijzen op de zaken die de leerling volgens jou goed heeft gedaan - in de gaten houden, dat de leerling geen onnodige leerachterstand op loopt	 typologie van de werkhouding - erg onzelfstandig - niet bewust gemakzuchtig, er is sprake van onkunde niet van onwil - zwakke prestaties - werkverzorging zeer zwak - laat zich gemakkelijk helpen - geeft absoluut niet aan als hij iets niet begrijpt - toont weinig emoties bij goede of slechte prestaties	uitwerking van plan • basiswoord: stimuleren - frequent (weer op gang) helpen - beloningssysteem invoeren voor goed werken - een slechte prestatie in eerste instantie interpreteren als te weinig controle - niet van een afstand opjutten, niet-werken interpreteren als niet-begrijpen - heeft de leerling bij de eerste controle niet goed gewerkt: dan opnieuw beginnen - bij jonge leerlingen: de duur en de intensiteit van het werken belangrijker vinden dan de geleverde prestaties
Overheersend gevoel bij de leerling: angst			
Plan 3: angst en extravert		Plan 4: angst en introvert	
typologie van de werkhouding - onnodig instructie eisen - fouten of slecht cijfer worden ervaren als persoonlijke nederlaag - geen zelfvertrouwen - toont hevige en/of onterechte gevoelens van onbekwaamheid - de reden van fouten ligt altijd buiten de leerling zelf - gaat gauw in discussie voor beter cijfer - accepteert betere prestaties van anderen niet - kan die prestaties hardop kleineren - laat hardop aan de groep merken dat hij goed bezig is	 uitwerking van plan • basiswoord: geen discussie aangaan - de leerkracht bepaalt wanneer de leerling (extra) instructie krijgt - de leerling terugsturen als hij op een ander tijdstip bij jou instructie vraagt - na terugsturen wel aangeven wanneer de leerling bij jou kan komen - op de afgesproken tijd moet de leerling komen, ook al vindt hij dat niet meer nodig - hulp is vaak een korte hint - er komt geen discussie over fouten - fouten eerder vergissingen noemen - geen individueel beloningssysteem maken. Dit kan de spanning onnodig vergroten	typologie van de werkhouding - geeft niet aan wat hij niet snapt - wel veel zuchten en steunen tijdens het werken - onnodig moeilijk kijken - snel opgeven op een wat ongrijpbare wijze - stille verwijten als hij niet geholpen wordt of fouten heeft gemaakt - ondanks jouw instructie blijft hij doorgaan met verkeerde oplossingsstrategieën - houdt soms zomaar op met werken, zonder dat aan te geven - gaat uit angst niet aan het werk	uitwerking van plan • basiswoord: zorgen dat je de leerling niet vergeet - de leerkracht bepaalt wanneer de leerling hulp krijgt. Je geeft dat van tevoren aan - direct na de instructie controleren of de leerling precies weet wat hij moet doen - eigen oplossingen worden gewaardeerd - kleine fouten worden gebagatelliseerd - klassikale beurten moeten een succes zijn - als de leerling een antwoord op een open vraag niet weet, overgaan op een gesloten vraag - pre-teaching is aan te raden - niet met een beloningssysteem werken, dat kan de angst onnodig verhogen
Overheersend gevoel bij de leerling: boos			
Plan 5: boos en extravert		Plan 6: boos en introvert	
typologie van de werkhouding - demonstratief niet werken - de andere leerlingen bewust storen - soms ook juist demonstratief wel werken - bewust slechte werkverzorging - met werk smijten - bij in zijn ogen onvoldoende hulp, de klas uitlopen - soms bewust er op uit om uit de klas gestuurd te worden	 uitwerking van plan • basiswoord: verantwoordelijkheid geven op basis van respect - zonder voorwaarden extra instructie geven - eisen aan het werk in overleg met de leerling vastleggen - eventuele leerproblemen moeten niet zorgen voor extra problemen - tevreden zijn met een minimumprogramma - de leerling isoleren indien hij de les verstoort, wel instructie geven - geen beurten geven als je weet dat hij niet heeft opgelet - van tevoren waarschuwen dat de leerling hierna een beurt gaat krijgen - indien de leerling doelbewust blijft weigeren om te werken, zonder emoties en discussie een negatieve beoordeling geven	typologie van de werkhouding - passieve werkhouding - vraagt geen hulp - zegt dat hij iets begrijpt, maar aan de houding is dat niet te zien - moeilijk te controleren - doet soms 'per ongeluk expres' werk niet goed als vorm van lijdzaam verzet - verstopt werk - besluit om geen instructie te willen	uitwerking van plan • basiswoord: vertrouwen geven - regelmatig de leerling ongevraagd helpen - bij fouten zachtjes corrigeren - ongevraagd hints geven als iets niet lukt - samenwerken bevorderen waarbij de rollen van tevoren duidelijk zijn - bij onvoldoendes de oorzaak buiten de leerling plaatsen, zonder discussie - bij werkweigering de leerling zonder discussie op gang helpen door extra instructie te geven en daarbij de taak aan te passen - bij totale werkweigering geen strijd leveren, de leerling moet later alsnog het werk (minimum) maken om niet verder achter te raken
Overheersend gevoel bij de leerling: in de war/paniek			
Plan 7: in de war/paniek en extravert		Plan 8: in de war/paniek en introvert	
typologie van de werkhouding - zeer wisselende prestaties - zeer wisselende werkhouding - gevoel dat de leerling in goede periode het werk wel aankan - leerachterstand (indien niet de oorzaak) zorgen voor verzwarende van probleem - onvoorspelbaar gedrag als hij tijdens het werken leermoeilijkheden ervaart - een kleine fout kan de leerling in grote verwarring brengen - de opdracht niet precies begrijpen kan de leerling compleet van slag brengen - als de leerling de taak niet kan overzien ontstaan grote problemen	uitwerking van plan • basiswoord: zeer duidelijke structuur bieden - korte opdrachten geven - accepteren dat leerling door zijn problemen soms zijn werk niet kan maken - steeds verschil maken tussen echte fouten en fouten die vanuit de onrust ontstaan - duidelijk de leersituatie structureren - let vooral op goede antwoorden, dan weet je dat de leerling die leerstof aankan - zorgen dat de leerling door zijn problemen geen onnodige leerachterstand krijgt - twee plekje in de klas: sociaal plekje en werkplekje (in de buurt van instructietafel) - veel helpen, niet-werken in eerste instantie beschouwen als een didactisch probleem	typologie van de werkhouding - verwardheid ook terug te vinden in werk en werkhouding - verschillende handschriften - wil soms ineens alleen werken - verliest zich in details - kan zich geheel afsluiten van de groep tijdens het werken en stopt niet als de tijd om is - bij didactische problemen soms stereotiep gedrag - bij kritiek op prestaties ineens grote paniek, de paniek is absoluut niet in verhouding met de directe aanleiding	uitwerking van plan • basiswoord: geborgenheid geven - werk van tevoren zeer duidelijk structureren - accepteren dat de leerling soms door zijn problemen niet optimaal kan presteren - gauw tevreden zijn met de geleverde prestaties - hoeveelheid geleverd werk is minder belangrijk dan de kwaliteit van het werk - geen strijd leveren om het werk af te maken - veel helpen - bij te grote (dreigende) leerachterstand extern hulp inschakelen - hulp misschien liever aan zijn tafel dan aan de instructietafel
Overheersend gevoel bij de leerling: verdriet/teleurstelling			
Plan 9: verdriet/teleurstelling en extravert		Plan 10: verdriet/teleurstelling en introvert	
typologie van de werkhouding - stelt hoorbaar hoge eisen aan zichzelf - vluchtgedrag als iets te moeilijk is; probeert de klas uitgestuurd te worden - ervaart het krijgen van extra instructie als bewijs van slecht functioneren - bij fouten erg van slag, maakt dan een verslagen indruk - gaat hoorbaar expres slordig werk maken of veel fouten maken als hij ontdekt dat hij niet goed meer kan presteren (roepen, zuchten, steunen, krassen, rommelen)	uitwerking van plan • basiswoord: steeds praten over de directe gevolgen van zijn handelen - van tevoren goede afspraken maken over het te leveren werk - als de leerling niet aan de afspraak kan voldoen, voor de nog beschikbare tijd nieuwe afspraken maken - ongevraagd extra controle-instructie geven - de oorzaak van falen bij een opdracht steeds buiten de leerling plaatsen - een onrustige werkhouding in eerste instantie beschouwen als een didactisch probleem - oorzaak van falen buiten de leerling plaatsen - geen beurten geven als je niet zeker bent dat hij het antwoord weet	 typologie van de werkhouding - stelt onnodige veel te hoge eisen aan zichzelf - perfectionistisch - weigert hulp of wil steeds hulp om maar niet te falen - werkt zeer verbeteren, aan één stuk door - bij aanhoudende leerproblemen zeer van slag - huiswerk geeft vaak drama's - kan zich vastbijten in onbelangrijke didactische details - wilt niet ophouden met het werk als de tijd van werken om is	uitwerking van plan • basiswoord: leren haalbare eisen te aanvaarden - leerling moet met een taak beginnen waarbij hij succes verwacht (afstemming) - accepteren als de leerling dan een taak formuleert die jij te klein vindt - niet meer eisen als de leerling zijn taak heeft gedaan en nog tijd over heeft - jouw verwachtingen erbij zetten, indien de leerling dan zichzelf te hoge eisen stelt - niet opjutten (geen beloningssysteem) - bij succes interne attributies maken - bij falen externe attributies maken - eventueel huiswerk geven onder strikte afspraken met ouders

Handelingsplannen bij gedragsproblemen

Overheersend gevoel bij de leerling: blij (of nog niet vast te stellen)			
Plan 1: blij en extravert		Plan 2: blij en introvert	
typologie van het gedrag <ul style="list-style-type: none"> - impulsief - moeilijk weerstand bieden aan verleiding - zonder nadenken zijn eigen gang gaan - weinig leereffect van vroegere ervaringen - allemansvriendje - geen inzicht in zichzelf - gemakkelijk beïnvloedbaar - korte en hevige emoties, zowel positieve als negatieve - kan soms ook heel afhankelijk zijn - blijft bepaalde negatieve gedragingen onbewust doen - valt voortdurend weer in dezelfde fout - belooft beterschap, maar het lukt niet 	uitwerking van plan • basiswoord: opvoeden <ul style="list-style-type: none"> - werken met een beloningssysteem - bij overtreding weinig woorden gebruiken - bij overtreding de leerling zonder emoties uit de situatie halen - met rust, geduld en aandacht de regels alsnog aanleren - vooral letten op positief gedrag en dan duidelijke maar kleine complimenten geven - niet voortdurend mopperen - na weekends en vakanties terugval verwachten en gewoon het plan doorzetten - een overtreding zien als vergissing 	typologie van het gedrag <ul style="list-style-type: none"> - passief in relaties - klein willen zijn - dreinerig gedrag - weinig sociale en emotionele vaardigheden - speelt niet mee, tenzij hij wordt gevraagd - stelt zich te afzijdig op - oppervlakkig in emoties, weinig reflectie op eigen handelen - bepaalde ingeslepen gewoontes belemmeren zijn functioneren op school - vervalt steeds weer in die hinderlijke gewoontes 	uitwerking van plan • basiswoord: stimuleren <ul style="list-style-type: none"> - helpen als je denkt dat de leerling bepaalde regels niet beheerst - niet helpen als je zeker weet dat de leerling iets wel kan ook al zegt hij dat hij het niet kan - goed noteren wat de leerling al kan, om zo geen onnodige hulp te geven - schakel bij deze leerling goede leerlingen in bij spel, de leerlingen leren veel door imitatie - probeer de ouders te betrekken bij dit plan
Overheersend gevoel bij de leerling: angst			
Plan 3: angst en extravert		Plan 4: angst en introvert	
typologie van het gedrag <ul style="list-style-type: none"> - verwerende indruk - sociaal/fysiek agressief, als niet positief wordt gereageerd op zijn wensen - zin doordrijven - taalvaardig - gauw verongelijkt - uit op eigen winstbejag - kan bij langdurige discussie in paniek raken en agressief worden - wil absoluut niet luisteren naar de inbreng van anderen - probeert tegen jouw zin in door te gaan met zijn eigen plan - kan absoluut niet tegen zijn verlies - anticipeert met boosheid, als zijn eigen plan mogelijk verstoord kan worden 	uitwerking van plan • basiswoord: geen discussie aangaan <ul style="list-style-type: none"> - discussie vermijden, het vergroot namelijk meestal de angst, de discussie zonder veel woorden uit de weg gaan - niet reageren op het voortdurende 'ja, maar' - niet de emoties verhogen, als de leerling toch in discussie probeert te gaan - na wegsturen van de leerling zelf contact leggen met de leerling om te informeren, wat de leerling wilde vragen of zeggen - de leerling kan door zijn gedrag soms irritaties opwekken, probeer hem niet nog meer onder druk te zetten - regelmatig de positieve sociale acties van de leerling met hem doornemen 	typologie van het gedrag <ul style="list-style-type: none"> - weinig initiatief - sociaal teruggetrokken - veel eisen op indirecte wijze - verongelijkt appèl op de omgeving - aandachtbehoefte wordt op dreinerige of mokkende wijze geuit - doet niets meer als er iets onverwachts gebeurt, maar laat op passieve wijze merken dat hij van die verandering absoluut niet gediend is - vertelt gekleurde verhalen aan zijn ouders 	uitwerking van plan • basiswoord: zorgen dat je de leerling niet vergeet <ul style="list-style-type: none"> - voortdurend ongevraagd contact opnemen met de leerling, de leerling moet het idee krijgen dat hij niet bang hoeft te zijn: de leerkracht let goed op hem - op indirect, dreinerig of mokkend gedrag niet reageren - als de leerling wel aangeeft wat er aan de hand is, krijgt hij een duidelijk compliment - goed op de andere leerlingen letten, zij mogen ook niet gaan helpen als de leerling niet precies aangeeft wat er aan de hand is - eigen initiatief duidelijk waarderen - echter niet te uitbundig prijzen, dat kan de druk juist weer vergroten
Overheersend gevoel bij de leerling: boos			
Plan 5: boos en extravert		Plan 6: boos en introvert	
typologie van het gedrag <ul style="list-style-type: none"> - autoriteitsconflicten - provocerend de strijd aanbinden met leerkracht en/of medeleerlingen - koppig - grote mond - beslissingen (ook negatieve) afdwingen - positie in de klas heel verschillend, variërend van populair tot uiterst negatief - kan in zijn boosheid volkomen over de schreef gaan, zelfs gevaarlijk worden 	uitwerking van plan • basiswoord: verantwoordelijkheid geven op basis van respect <ul style="list-style-type: none"> - respect blijven tonen voor de leerling - laten merken door persoonlijke benadering dat je hem de moeite waard vindt - gemakkelijk corrigeerbaar zien als een teken van respect voor de leerkracht - zonder emoties straffen - prestigeconflicten vermijden - toon vertrouwen in hem door hem belangrijke taken in de klas te geven - indien de leerling doelbewust doorgaat met negatief gedrag, resoluut ingrijpen 	typologie van het gedrag <ul style="list-style-type: none"> - gelaten - stug in contacten met leerkracht en/of medeleerlingen - overaangepast gedrag - geen oogcontact - vormen van lijdzaam verzet en passieve weerstand - zet soms de groepssfeer onder druk met roddelen - laat duidelijk merken op passieve wijze dat hij geen relatie met jou wilt - vermijdt doelbewust contacten met medeleerlingen - anderen erbij lappen 	uitwerking van plan • basiswoord: vertrouwen geven <ul style="list-style-type: none"> - laten merken dat jij wel vertrouwen hebt in de leerling - contact zoeken zonder direct contact terug te verwachten - geen oogcontact eisen - steeds sociale situaties doorpraten, ook al is de reactie van leerling hierop minimaal - motieven andere partij duidelijk maken zonder zijn eigen motieven onderuit te halen - vertrouwen zal langzaam komen
Overheersend gevoel bij de leerling: in de war/paniek			
Plan 7: in de war/paniek en extravert		Plan 8: in de war/paniek en introvert	
typologie van het gedrag <ul style="list-style-type: none"> - zeer wisselend gedrag - omslag in gedrag niet voorspelbaar en soms na onbetekende aanleiding - soms zeer heftig agressief - uitstraling van in de war zijn - duidelijke onmachtgevoelens - na heftig incident erg van slag - kan compleet door het lint gaan; is dan absoluut niet voor rede vatbaar - er zijn veel problemen om de leerling heen zowel in de schoolsituatie als in de thuisituatie - heeft zijn levenssituatie zowel thuis als op school totaal niet onder controle 	uitwerking van plan • basiswoord: zeer duidelijke structuur bieden <ul style="list-style-type: none"> - een geaccepteerde structuur ontwikkelen - begrip hebben dat de leerling niet altijd het goede gedrag kan tonen - structuur bieden is niet hetzelfde als kort houden - ervan uitgaan dat de leerling niet zonder hulp zijn gedrag kan veranderen - zorgen dat er geen extra problemen bijkomen zoals leerproblemen of pesten - je niet laten meeslepen door het gedrag - korte terechtwijzing - alleen beloningssystemen hanteren voor kleine en hinderlijke gedragingen - van tevoren weten wat je moet doen als de leerling de les te veel verstoort 	typologie van het gedrag <ul style="list-style-type: none"> - verward en vreemd gedrag - bang voor vreemde dingen - klampt zich op vreemde wijze vast aan leerkracht of een medeleerling - niet stressbestendig - stereotiep gedrag - dwangmatige handelingen - kan plotseling in grote woede uitbarsten zonder duidelijk aanleiding - neiging tot destructief gedrag 	uitwerking van plan • basiswoord: geborgenheid geven <ul style="list-style-type: none"> - een veilige plek creëren in de klas - het vreemde gedrag interpreteren als signalen van angst of paniek - planmatig handelen bij paniek- of angstaanvallen - niet laten meeslepen in het gedrag van de leerling - korte terechtwijzingen, geen preken - niet verwachten dat gedrag gauw verandert - indien nodig goed laten adviseren door externe deskundigen - bepaalde gedragingen accepteren - alleen beloningssystemen hanteren voor kleine en hinderlijke gedragingen
Overheersend gevoel bij de leerling: verdriet/teleurstelling			
Plan 9: verdriet/teleurstelling en extravert		Plan 10: verdriet/teleurstelling en introvert	
typologie van het gedrag <ul style="list-style-type: none"> - voelt zich duidelijk niet op zijn gemak in de groep - wil wel graag meedoen - roept andere leerling gauw ter verantwoording als die zich niet aan de regels houdt - bij regelovertredend gedrag halsstarrig ontkennen als jij het gedrag niet gezien hebt - als je het gedrag wel gezien hebt, heel hard huilen of direct excuses aanbieden - toont gauw gewetensnood - wordt zeer onrustig als hij iets niet begrijpt - als hij de situatie niet meer in de hand heeft, doet hij doelbewust het verkeerde gedrag - toestemming vragen voor ongewenst gedrag - bij een nieuwe aanpak even hoopvol 	uitwerking van plan • basiswoord: steeds praten over de directe gevolgen van zijn handelen <ul style="list-style-type: none"> - regelmatig, op vaste tijdstippen met de leerling zijn handelen in de klas bespreken - de schoolregels zeer goed uitleggen - bij regelovertredend gedrag resoluut ingrijpen en pas in later stadium erover praten - werken met ik-boodschappen - vluchtgedrag of zeer onrustig gedrag interpreteren als een signaal van verdriet/angst - niet aandringen als de leerling niet wil praten - bij halsstarrig ontkennend gedrag de leerling niet onder druk zetten om te bekennen 	typologie van het gedrag <ul style="list-style-type: none"> - maakt lijdzame indruk - overaangepast - wat ouwelijk gedrag - gauw schuldgevoel - bij per ongeluk regelovertredend gedrag zeer van slag - trekt zich klassikale waarschuwingen zeer persoonlijk aan - kiest altijd voor alleen zijn, de leerling neemt dan geen risico - legt de oorzaak van problemen altijd direct bij zichzelf - wordt bij problemen steeds onrustiger 	uitwerking van plan • basiswoord: leren haalbare eisen te aanvaarden <ul style="list-style-type: none"> - veel praten met de leerling over onprettige voorvallen in de klas op vaste tijdstippen - het de leerling niet onnodig moeilijk maken in de klas - irreële verwachtingen of ideeën ter discussie stellen door er andere verwachtingen of ideeën tegenover te stellen - op een indirecte manier zijn irreële verwachtingen ter discussie stellen door verhalen voor te lezen en daarover te praten - signalen van verergering opvangen - bij verergering van de depressieve klachten externe hulp inschakelen